

ΑΡΣΕΝΙΟΣ ΑΡΣΕΝΑΚΗΣ

**Ο ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ΄ ΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ (1901-1912)**

Ο ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ΄ ΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ (1901-1912)

Το βιβλίο Ο ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ (1901-1912), αποτελεί συνοπτική μορφή της διατριβής του Αρσενίου Αρσενάκη, υπό την επίβλεψη του ομοτίμου καθηγητού κ. Απ. Γλαβίνα, την οποία υπέβαλε στο Τμήμα Θεολογίας του ΑΠΘ το 2006 για την απόκτηση του τίτλου του Μαγίστρου της Θεολογίας (M.Th.).

Copyright © 2018 CEMES Publications.

All rights reserved. Except for brief quotations in notices or reviews.
No part of this book may be reproduced in any manner without prior written permission from the publisher.

Επικοινωνία: cemes2014@gmail.com

Cover and Book design and typesetting by Epikentro Publications

ISBN

CEMES: cemes.weebly.com

ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ, ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
«ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ»

19

ΑΡΣΕΝΙΟΣ ΑΡΣΕΝΑΚΗΣ

**Ο ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ΄ ΩΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ (1901-1912)**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ CEMES
Θεσσαλονίκη 2018

CENTER OF ECUMENICAL, MISSIOLOGICAL AND ENVIRONMENTAL STUDIES
“METROPOLITAN PANTELEIMON PAPAGEORGIU”

19

ARSENIOS ARSENAKIS

**JOACHIM III AS ARCHBISHOP OF CONSTANTINOPLE
IN HIS SECOND PATRIARCHATE (1901-1912)**

CEMES PUBLICATIONS
Thessaloniki 2018

Στη μητέρα μου Αικατερίνα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η προσωπικότητα και το έργο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωακείμ Γ' έχει κατά καιρούς απασχολήσει την ιστορική επιστήμη σε τομείς τόσο εκκλησιαστικού όσο και εθνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον, το «υπερεθνικό» του όραμα για διορθόδοξη και διαχριστιανική ενότητα τον έχει κάνει διεθνώς γνωστό. Το έργο του, όμως, αυτό δεν είναι δυνατόν να κατανοηθεί στις σωστές του διαστάσεις χωρίς τη γνώση των δραστηριοτήτων του ως Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, και μάλιστα κατά την κρίσιμη περίοδο της β' πατριαρχίας του (1901-1912). Ορισμένα μάλιστα από τα θέματα που έθιξε και αντιμετώπισε τότε, όπως του ευαγγελισμού του ποιμνίου, της νηστείας, των κωλυμάτων γάμου κ.ά., εγγράφηκαν παράλληλα και ως θέματα της μεγάλης Τοπικής Συνόδου που επεδίωξε να συγκαλέσει στις αρχές του 20^{ου} αι.. Ορισμένα από αυτά αντιμετωπίστηκαν εν τέλει έναν αιώνα αργότερα στο πλαίσιο της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, στην Κρήτη τον Ιούνιο του 2016.

Την ενασχόλησή μου με αυτήν ακριβώς την πτυχή της ζωής και του έργου του Ιωακείμ Γ' στην παρούσα εργασία οφείλω στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Απόστολο Γλαβίνα. Γι' αυτή του την υπόδειξη, αλλά και για τις πολύτιμες συμβουλές του και την υπομονετική καθοδήγησή του σε όλα τα στάδια της έρευνάς μου, αλλά και την μύησή μου στον εξαιρετικά δύσκολο τομέα της ιστορικής έρευνας, εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου.

Ευχαριστίες επίσης εκφράζω και στους καθηγητές μου στο Τμήμα Θεολογίας του ΑΠΘ για την βασική θεολογική μου εκπαίδευση, την βάση για κάθε περαιτέρω επιστημονική εξειδίκευση, τους καθηγητές του Τομέα Ιστορικής Θεολογίας του μεταπτυχιακού προγράμματος, όπως επίσης και εκείνους της Θεολογικής Σχολής του Graz, και ιδιαίτερα τον ομότιμο καθηγητή του κ. Γρηγόριο Λαρεντζάκη. Τέλος, χάριτας οφείλω και στο Κέντρο Οικουμενικών, Ιεραποστολικών και Περιβαλλοντικών Μελετών «Μητρ. Παντελεήμων Παπαγεωργίου» για την ένταξη της συνοπτικής αυτής μορφής του βιβλίου στην σειρά των εκδόσεών του.

Μια επιστημονική εργασία δεν είναι ποτέ ατομικό εγχείρημα. Στην έρευνα και τη συγγραφή της, εκτός από την ουσιαστική συμβολή του επιβλέποντα καθηγητή και το έργο προηγούμενων ερευνητών, είναι επίσης απαραίτητη η ηθική, η επιστημονική, αλλά και η πνευματική στήριξη και άλλων ανθρώπων. Χωρίς την ενθάρρυνση και πολύπλευρη υποστήριξη όλων αυτών, προς τους οποίους εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου, η εργασία αυτή δεν θα μπορούσε ούτε να αρχίσει, ούτε πολύ περισσότερο να τελειώσει.

Θεοφάνεια 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Κεφάλαιο Πρώτο

Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

1. Ο ενθρονιστήριος λόγος του Ιωακείμ Γ΄ και οι απόψεις του για τον κλήρο	21
2. Η αρθρογραφία της ΕΑ για την ανόρθωση του ενοριακού κλήρου της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως	22
3. Η ποιμαντορική εγκύκλιος του Ιωακείμ Γ΄ προς τις ενορίες της αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως	26
4. Ο Ιωακείμ Γ΄ και η Πατριαρχική Κεντρική Εκκλησιαστική Επιτροπή	27
4.1. Η διοίκηση των ενοριών της αρχιεπισκοπής	27
4.2. Οι σχέσεις του Ιωακείμ Γ΄ με την Π.Κ.Εκκλ.Ε.	29
4.3. Η Π.Κ.Εκκλ.Ε. και τα νέα μέτρα του Ιωακείμ Γ΄	29
4.4. Η ενθρονιστήρια επιστολή («Ειρηνική») του Ιωακείμ Γ΄	30
4.5. Η «Δήλωση» της 13 ^{ης} Ιουλίου 1901	31
4.6. Ο κατάλογος αξιολόγησης των ιερέων	33
4.7. Οι αντιδράσεις των ιερέων και η «Δήλωση» της 10 ^{ης} Αυγούστου 1901	33
5. Η προσπάθεια ίδρυσης Ιερατικής Σχολής στην Κωνσταντινούπολη	34
6. Ο νέος Κανονισμός του ενοριακού κλήρου	36
6.1. Η οικονομική κατάσταση του ενοριακού κλήρου	36
6.2. Η αρθρογραφία της ΕΑ το 1903 για την μισθοδοσία του ενοριακού κλήρου	37
7. Το «Ιερατικόν Ταμείον» και «Η εν Κωνσταντινουπόλει Αδελφότης του Κλήρου»	39
7.1. Το «Ιερατικόν Ταμείον»	39
7.2. «Η εν Κωνσταντινουπόλει Αδελφότης του Κλήρου»	40
8. Ο θεσμός των εποπτών των ενοριών και ναών της αρχιεπισκοπής	43
9. Η εγκύκλιος της Μ. Πρωτοσυγκελίας του 1906	45

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η ΜΕΡΙΜΝΑ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΚΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΨΑΛΤΕΣ

1. Η μέριμνα για τους νεωκόρους	47
1.1. Ο «Κανονισμός» και η «αδελφότης» των νεωκόρων της αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως ..	47
2. Η μέριμνα για τους ιεροψάλτες	50
2.1. Ο «Κανονισμός» των ιεροψαλτών της αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως	50
2.2. Ο «Κανονισμός» των ιεροψαλτών της Π.Κ.Εκκλ.Ε. και ο Εκκλησιαστικός Μουσικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως	55

Κεφάλαιο Τρίτο

Ο ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΚΑΙ Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

1. Το περιοδικό «Εκκλησιαστική Αλήθεια»	63
2. Ο Ιωακείμ Γ΄ και η «Εκκλησιαστική Αλήθεια»	64

ΜΕΡΟΣ Β΄
Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄
ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Κεφάλαιο Πρώτο

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄

1. Το ιδεολογικό υπόβαθρο της ποιμαντικής δραστηριότητας του Ιωακείμ Γ΄	79
2. Το κήρυγμα στην αρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως	82
2.1. Το κήρυγμα στην αρχιεπισκοπή	83
2.2. Το ζήτημα της «μετάφρασης» της Αγίας Γραφής το 1901 και το κήρυγμα	83
2.3. Πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη του κηρύγματος	86
3. Η καθιέρωση της αργίας της Κυριακής	95
4. Η καθιέρωση εκκλησιαστικών εορτών	98
4.1. Η εορτή της εικόνας της Θεοτόκου της Παμμακαρίστου	99
4.2. Η εορτή του ιερού Φωτίου	102
4.3. Η εορτή του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου	104
5. Οι προτάσεις του Ιωακείμ Γ΄ για την νηστεία, τα κωλύματα του γάμου εξαιτίας των βαθμών συγγένειας και τις ιερές ακολουθίες	105
5.1. Οι προτάσεις για την νηστεία	106
5.2. Οι προτάσεις για τα κωλύματα του γάμου εξαιτίας των βαθμών συγγένειας	112
5.3. Οι προτάσεις για την συντόμευση των ιερών ακολουθιών	122

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΜΕ ΤΙΣ ΕΝΟΡΙΕΣ
ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. Οι σχέσεις του Ιωακείμ Γ΄ με το ποιμνίο της αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως	125
2. Οι χοροστασίες Ιωακείμ Γ΄ στην αρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως	126
3. Το ενδιαφέρον του Ιωακείμ Γ΄ για την περιουσία των ενοριών	128
4. Η στάση του Ιωακείμ Γ΄ στις εκλογές των λαϊκών μελών του ΔΕΜΣ	129
4.1. Η διαμάχη μεταξύ «ιωακειμικών» και «αντι-ιωακειμικών» και η στάση του Ιωακείμ Γ΄	129
4.2. Οι εκλογικές συνελεύσεις για τα νέα μέλη του ΔΕΜΣ και η στάση του Ιωακείμ Γ΄	130
5. Η προσπάθεια αναδιοργάνωσης των σωματείων από τον Ιωακείμ Γ΄	135

Κεφάλαιο Τρίτο

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄ ΣΤΟ ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

1. Πρώτη φάση των εργασιών (1901)	144
1.1. Ο Πατριαρχικός Οίκος	145
1.2. Ο Πατριαρχικός Ναός	146
2. Δεύτερη φάση των εργασιών (1901-1907)	146
2.1. Το Πνευματικό Δικαστήριο	146
2.2. Το Παρεκκλήσι του Πατριαρχικού Οίκου και τα πατριαρχικά Δώματα	147
2.3. Η Αίθουσα και τα Γραφεία του ΔΕΜΣ και το Μέγα Συνοδικό	148
2.4. Το Πατριαρχικό Τυπογραφείο, η Πατριαρχική Βιβλιοθήκη και το Πατριαρχικό Χριστιανικό (Εκκλησιαστικό) Αρχαιολογικό Μουσείο	149
2.5. Τα Πατριαρχικά Γραφεία	149
2.6. Ο Πατριαρχικός Ναός	149
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	152

